

Josep Gudiol i Cunill, museòleg

Josep M. TRULLÉN i THOMÀS*
Museu d'Art de Girona

RESUM

Josep Gudiol i Cunill (1872-1931), prevere vigatà, fou conservador del Museu Episcopal de Vic d'ençà de 1898 i fins a la seva mort. La seva tasca al capdavant del Museu va permetre estructurar i consolidar un projecte centrat en la creació, preservació i difusió de les col·leccions del Museu. La interacció constant d'aquesta tasca amb una activitat científica molt intensa i d'extraordinària qualitat situen la figura de Josep Gudiol i el mateix Museu Episcopal de Vic en una posició clau per comprendre els orígens de la museologia científica catalana en el context europeu de l'època.

Paraules clau: Josep Gudiol i Cunill, museologia, Museu Episcopal de Vic, Catalunya

ABSTRACT

Josep Gudiol i Cunill, museologist

Josep Gudiol i Cunill (1872-1931), a priest and a citizen of Vic, was the Curator of the Episcopal Museum of Vic from 1898 until his death. His task as head of the Museum allowed the structuration and consolidation of a project centered on creation, preservation and diffusion of the Museum's collections. The continuous interaction between this work and a very intense and highly qualified scientific activity places the figure of Josep Gudiol in a key position in order to understand the origins of catalan scientific museology in the european context of that time.

Key words: Josep Gudiol i Cunill, museology, Episcopal Museum of Vic, Catalonia

Escriure sobre la figura de mossèn Josep Gudiol i Cunill i la seva vessant com a museòleg és escriure sobre els orígens de la museologia científica a Catalunya. Certament a mitjan segle XIX ja s'havien creat diverses col·leccions i museus d'art i d'arqueologia a casa nostra. Els fets revolucionaris de l'any 1835, amb la destrucció de bona part dels monestirs del nostre país –Poblet, Santes Creus, Sant Pere de Rodes, etc.–, acompanyats de les lleis de desamortització dels béns de l'Església, havien significat la presa de consciència de la necessitat de salvaguardar les obres d'art i d'arqueologia que s'havien dispersat al llarg del nostre país, com a conseqüència del saqueig d'aquests monestirs. Així l'Acadèmia de Bones Lletres i l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona iniciaren la recollida d'una part d'aquestes obres. Aquesta voluntat de recuperació del patrimoni del passat medieval, propi de l'esperit del Romanticisme que recorria bona part d'Europa, va cristal·litzar plenament a Catalunya amb el moviment polític i cultural que coneixem amb el nom de la Renaixença.

Com és sabut la ciutat de Vic va ser una de les primeres de Catalunya on aquest moviment de la Renaixença es va forjar amb més intensitat. Tant a redós de la societat civil, amb la creació del Cercle Literari, com a redós de la Biblioteca i l'Arxiu de la Catedral de Vic, es van iniciar les primeres col·leccions d'antiguitats. Figures com Jaume Balmes, Jaume Collell o mossèn Jacint Verdaguer, entre tants d'altres eclesiàstics il·lustrats vigatans, serien els referents del jove seminarista Josep Gudiol i Cunill a l'hora d'entrar en contacte amb l'art i la cultura de casa nostra. Mentre, el Cercle Literari de la ciutat havia iniciat ja un museu d'antiguitats amb obres molt destacades d'art medieval, especialment d'art romànic. Frontals com el de Santa Margarida de Vilaseca havien estat adquirits per aquest Museu del Cercle per Antoni d'Espona i per Ramon d'Abadal. Paral·lelament el canonge Jaume Collell havia organitzat l'any 1868 l'exposició d'Art i Arqueologia als claustres del convent de Sant Domènec de Vic, la qual hauria de ser a la llarga l'embrió del futur Museu Episcopal de Vic. L'arribada a la diòcesi de Vic del bisbe Josep Morgades hauria de donar l'impuls definitiu per a la creació, l'any 1891, del Museu Episcopal de Vic, dintre del qual es forjaria la figura científica de mossèn Gudiol com a museòleg. Uns anys abans, l'any 1888, el bisbe Morgades havia enviat les obres d'art romànic i gòtic més representatives de la diòcesi, amb la voluntat de poder-les mostrar públicament, a l'Exposició Universal de Barcelona. Aquestes obres d'art, afegides a les col·leccions d'art i arqueologia del Museu del Cercle Literari de Vic, van constituir el nucli original de la col·lecció del Museu Episcopal de Vic.

Anys de formació

Durant els primers anys el Museu Episcopal va ser dirigit, des d'un punt de vista museològic i museogràfic, pel conservador Antoni d'Espona i de Nuix, el qual havia estat una de les ànimes del Museu del Cercle Literari. En harmonia política amb el bisbe Morgades, Antoni d'Espona es va proposar iniciar les tasques de catalogació de les nombroses

obres que fins aleshores formaven part del fons del Museu. Per dur a terme aquest treball es va assessorar amb figures tan representatives del moviment modernista català com la de l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner. El treball més tècnic d'elaboració de les fitxes catalogràfiques va anar a càrrec, bàsicament, dels joves seminaristes Pere Bofill i Josep Gudiol i Cunill. Per Josep Gudiol aquesta va ésser la seva primera activitat científica dintre del Museu Episcopal. L'any 1893, només dos anys abans de la seva fundació, el Museu Episcopal ja comptava amb un primer catàleg raonat, que encara avui dia és del tot imprescindible per conèixer l'origen i les característiques tècniques dels més de tres mil objectes que hi són referenciats. Gudiol aprofundiria els seus coneixements teòrics sobre l'art medieval bàsicament a partir dels treballs de Joan August Brutails i de Josep Puig i Cadafalch. Atesa l'extraordinària tasca duta a terme pel jove Gudiol en la realització d'aquest catàleg, el bisbe Morgades el va enviar a Roma per tal que es familiaritzés amb l'arqueologia sagrada així com amb el coneixement dels museus vaticans. El pontificat de Lleó XIII, caracteritzat pel seu interès per l'art i la cultura, havia impulsat decisivament els estudis de l'arqueologia sagrada dintre dels seminaris, així com la creació dels museus diocesans. En aquest sentit cal destacar el suport que va tenir per part dels estaments eclesiàstics del Vaticà la iniciativa del bisbe Morgades. La seva proposta de creació del Museu Episcopal va rebre el suport de Lleó XIII, a través sobretot del cardenal Rampolla. Cal recordar que al llarg d'aquest pontificat els projectes catalanistes impulsats pel bisbe Morgades, tals com les festes de la proclamació de la Mare de Deu de Montserrat com a patrona de Catalunya, la restauració del monestir de Ripoll o la creació del Museu Episcopal de Vic, van tenir aquest recolzament del Vaticà, gràcies en gran part a la tasca diplomàtica del canonge Collell. En aquest sentit el Museu Episcopal no era un de tants museus d'art i arqueologia, sinó que també havia nascut com un museu el qual tenia a més la voluntat de ser un referent per a les altres diòcesis de Catalunya.

L'any 1898 Josep Gudiol i Cunill fou nomenat oficialment conservador del Museu Episcopal, tasca que desenvolupà al llarg de tota la seva vida i fins a la seva mort, l'any 1931. A partir d'aquest moment s'iniciava pròpiament la seva activitat com a museòleg dintre del Museu Episcopal. A més de la seva formació d'eclesiàstic dintre del Seminari de Vic, Gudiol va viure plenament els anys d'esclat del moviment modernista català. Ja hem comentat que quan entrà a ocupar-se del Museu Episcopal el gruix més important de les seves col·leccions es pot dir que ja estava creat. Per un costat ja hi havia la col·lecció dels frontals d'altar romànics procedents del Museu de Cercle Literari, i per l'altre, hi havia la col·lecció iniciada pel bisbe Morgades, la qual es va mostrar en gran part a l'Exposició Universal de l'any 1888 a Barcelona. El «Drap de les Bruixes» i els frontals brodats gòtics de Sant Joan de les Abadesses, per exemple, eren ja molt coneguts i valorats arreu del país pels amants de l'art i l'arqueologia. Va ésser, doncs, a la dècada de 1890 quan es definí el contingut polític i museològic del Museu, el qual correspon a l'època de la formació de mossèn Gudiol com a museòleg.

Cal recordar que a Catalunya a la dècada de 1880 tenien lloc a Sitges les festes modernistes impulsades per Santiago Rusiñol, el qual estava creant el seu museu del Cau Ferrat. Estava fent una col·lecció d'art català molt semblant a la de Vic, per bé que amb menys objectes. La col·lecció museística del Cau Ferrat es diferenciava clarament de moltes d'altres que hi havia a Catalunya en aquell moment, com de la del polític i historiador Víctor Balaguer, el qual havia donat a la ciutat de Vilanova i la Geltrú l'any 1884 la seva biblioteca i la seva col·lecció d'art. En aquest sentit al llarg del segle XIX i fins aleshores, l'esperit enciclopedista havia fet que els col·leccionistes d'art del nostre país no centressin bàsicament la formació de les seves col·leccions en l'art català ja que encara era molt poc valorat a casa nostra. En canvi, el moviment modernista, a més de girar la mirada vers el passat medieval de Catalunya, com un referent estètic que es podia reinterpretar en clau moderna, va posar l'accent en la recuperació d'aquest art medieval així com en l'estudi i la recuperació dels oficis artístics de casa nostra, molts dels quals encara estaven vius malgrat l'avenç inexorable de la revolució industrial. Les col·leccions del Cau Ferrat i després les del Museu Episcopal de Vic van ser seguides i estudiades molt de prop pels arquitectes modernistes de Catalunya. Josep Puig i Cadafalch havia assistit fascinat a la festa de la inauguració del museu vigatà l'any 1891. També Lluís Domènech i Montaner, tal com hem dit anteriorment, havia col·laborat en l'estudi de la col·lecció del Museu Episcopal, i més tard el mateix Antoni Gaudí va conèixer amb profunditat les col·leccions del museu vigatà.

Així doncs, durant aquells anys, a Catalunya, el que podem anomenar com la museologia modernista es va configurar bàsicament a partir dels models de col·leccionisme establerts a Sitges per Santiago Rusiñol i a Vic per Josep Gudiol i Cunill. Bàsicament aquests dos museus es caracteritzaven per aplegar obres d'art català, sobretot d'època medieval, així com els objectes que formaven part de la història dels oficis artístics de Catalunya. En el cas del museu de Vic s'hi afegia el component essencial de l'art litúrgic català. Aquest model museològic de salvaguarda del patrimoni medieval català es consolidaria a Catalunya, i molt especialment a Barcelona, a partir tant de l'èxit de les mostres d'art català de l'Exposició Universal de l'any 1888, com de l'Exposició d'Art Antic de l'any 1902.

La formació bàsica de mossèn Gudiol com a museòleg es va dur a terme al llarg de la darrera dècada de 1890 tant a dintre del Museu Episcopal, col·laborant en la redacció del catàleg del Museu, com amb les estades realitzades a Roma a partir de l'any 1894. Allí es familiaritzà amb l'escola de l'arqueologia cristiana de Roma i molt especialment amb els treballs sobre arqueologia sagrada de Giovanni B. de Rossi. De les notes conservades als seus quaderns de Roma es desprèn la influència determinant que van exercir en ell com a model museològic i museogràfic les col·leccions d'art i arqueologia cristiana conservades dintre dels museus vaticans i al Palau del Laterà [fig. 1].

Des d'un punt de vista d'instal·lació museogràfica de les col·leccions dintre de les sales del Museu Episcopal, mossèn Gudiol es va veure molt limitat al llarg de tota la seva vida

per l'espai disponible del Palau Episcopal i el sobreclaustre de la Catedral. L'any 1891, quan s'inaugurà el Museu, solament es disposava de sis sales per exposar la col·lecció. L'any següent s'obriren noves sales que ocupaven l'espai superior del corredor de la cúpula de la capella de la Mare de Déu de la Rodona; i, finalment, l'any 1895 s'obrien nous espais que permeteren unir en un sol recorregut, amb catorze sales, la part del Museu instal·lada al Palau Episcopal i la part instal·lada al sobreclaustre de la Catedral. L'adequació museogràfica d'aquestes sales es va dur a terme sota la direcció del conservador del Museu Antoni d'Espona, el qual va comptar amb la col·laboració de Josep Serra Campdelacreu. Des que mossèn Gudiol s'incorporà com a conservador del Museu, l'any 1898, i fins a la seva mort, l'any 1931, sempre al capdavant del Museu Episcopal, no pogué dur a terme cap obra d'ampliació arquitectònica

de l'espai del Museu. No fou fins a l'any 1934 quan el seu successor en el càrrec, mossèn Junyent, va poder obrir dues sales més, ocupant així tot l'espai disponible del sobreclaustre de la Catedral. Aquesta manca de possibilitat de poder disposar de nous espais per exposar les col·leccions no va impedir però a mossèn Gudiol situar el Museu Episcopal de Vic com un dels grans museus d'art medieval de referència a nivell europeu. El fet de no poder dur a terme obres de remodelació museogràfica significatives dels espais del Museu li va permetre centrar la seva activitat com a conservador no tant en la presentació museogràfica de les col·leccions, sinó en els aspectes més directament relacionats amb la museologia: política d'adquisició de col·leccions, documentació de les obres, investigació dels fons, publicació de treballs científics relacionats amb la història de l'art i l'arqueologia, etc.

Josep Gudiol i Cunill i els orígens de la museologia científica catalana

Mossèn Gudiol va heretar del bisbe Morgades, el fundador del Museu, i del canonge Jaume Collell, l'ideòleg inspirador de la seva creació, la idea fonamental que la prioritat màxima del Museu Episcopal de Vic era l'ampliació constant de les seves col·leccions. Des dels primers anys de la formació de les col·leccions, per indicació del bisbe Morgades, s'havia d'aconseguir que almenys s'incorporés una obra nova cada dia dintre del fons del Museu. Aquest objectiu es va començar a aplicar des d'un bon començament, i el va

[fig. 1] Retrat de mossèn Gudiol al Museu Episcopal de Vic

seguir durant molts anys mossèn Gudiol. L'any 1899, quan el nou bisbe de Vic, el doctor Josep Torres i Bages, va prendre possessió del bisbat, el Museu tenia documentats dintre dels seus fons 8.260 objectes. A les memòries del Museu publicades per Gudiol a *La Veu de Montserrat*, relacionava el nombre d'objectes que entraven cada any al Museu. Així, l'any 1902 hi entraren 300 nou objectes, i l'any 1903 hi entraren 145 nous objectes. Aquest ritme d'entrades de nous objectes al Museu, Gudiol el va mantenir al llarg de molts anys. L'any 1916, quan Gudiol redactava la memòria anual del Museu, les col·leccions del Museu s'havien incrementat notablement fins a arribar a la xifra de 12.300 objectes. Aquest repte museològic mossèn Gudiol el va acompanyar però, des d'un primer moment, d'un mètode molt concret. El mètode anava directament relacionat amb la definició i la voluntat d'especialització de les col·leccions del Museu Episcopal. El Museu havia nascut amb el nom de Museu Arqueològic Artístic Episcopal de Vic.

Pel que fa a l'arqueologia, el Museu va començar amb unes petites col·leccions d'arqueologia emporitana, grega, romana i ausetana, i aviat s'hi incorporà també la col·lecció egípcia. Ràpidament, però, mossèn Gudiol va focalitzar la política de la col·lecció en les excavacions arqueològiques de la comarca d'Osona, i creà l'any 1917 la Colla Gurb. Paral·lelament s'havia obert al Temple Romà de Vic la col·lecció del Lapidari del Museu amb molts objectes arqueològics. La voluntat d'especialitzar la secció d'arqueologia del Museu amb l'arqueologia d'Osona va portar Gudiol a obrir l'any 1920 la sala monogràfica d'arqueologia ausetana.

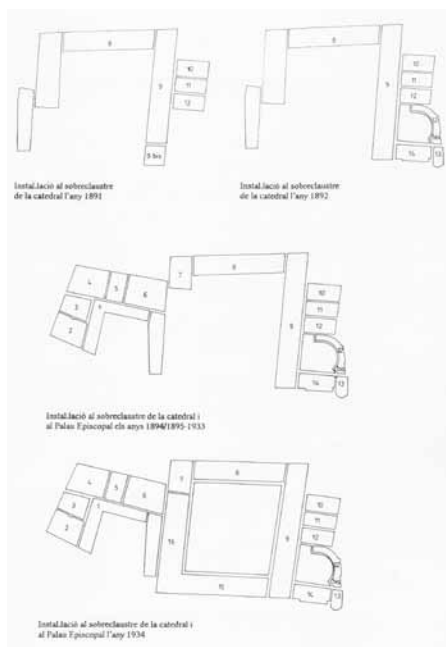
Pel que fa a la instal·lació museogràfica general de les col·leccions, l'any 1891 s'havien disposat en sis sales ordenades de la següent manera: art modern influït pel Renaixement; pintura gòtica, brodats i teixits; frontals o antependis romànics i orfebreria litúrgica; escultura; ferros i baces, i arts industrials anteriors als temps cristians (arqueologia). L'any 1892 s'obriren tres noves sales i en destaca la incorporació de la col·lecció dels còdexs. Finalment, entre l'any 1894 i l'any 1895 s'obriren noves sales amb la incorporació de l'espai del Palau Episcopal. Això feia un total de catorze sales dintre de les quals les col·leccions es van ordenar museogràficament de la següent manera: mobles, teles, ceràmica, monedes, objectes etnogràfics i tapissos (sala 1); indumentària laïcal i els seus accessoris (sala 2); civilitzacions primitives (arqueologia) (sala 3); instruments musicals, vidrieria i pintura en tela (sala 4); pintura sobre fusta influïda pel Renaixement (sala 5); pintura sobre fusta ja no pertanyent a l'art gòtic (sala 6); tapissos (sala 7); pintura gòtica, orfebreria, caixetes (sala 8); pintura gòtica, brodats i teixits (sala 9); frontals o antependis romànics (sala 10); escultura (sala 11); ferros, baces i armes (sala 12 i sala 12 bis); teixits (sala 13), i còdexs (sala 14). Aquesta ordenació museogràfica de les col·leccions del Museu es va mantenir pràcticament inalterada fins a la mort de mossèn Gudiol, l'any 1931.

La primera cosa que va poder fer el seu successor, mossèn Junyent, l'any 1934, com hem assenyalat anteriorment, va ésser la incorporació de dues ales més del sobreclaustrer de la Catedral, on va poder ordenar d'una manera molt moderna la col·lecció d'art romànic

considerada ja en aquella època com la joia del Museu Episcopal de Vic [fig. 2].

L'ordenació museogràfica de les col·leccions, establerta bàsicament per mossèn Gudiol i mantinguda al llarg de la seva etapa al capdavant del Museu Episcopal, responia en bona part a l'ordenació del primer catàleg raonat de les col·leccions del Museu publicat l'any 1893. L'ordenació museogràfica de les sales del Museu no corresponia a un criteri cronològic evolutiu general, sinó que es fonamentava, a grans trets, en la separació per materials i per les diferents tècniques artístiques: indumentària, pintura en tela, vidre, pintura gòtica, orfebreria, brodats i teixits, frontals romànics, escultura, ferro forjat, teixits, còdexs, etc., a més de les col·leccions pròpiament d'arqueologia. El projecte museològic era el d'anar constituint unes col·leccions temàtiques, al màxim de completes i representatives, tant des del punt de vista estilístic com de l'evolució de la litúrgia. La manera d'anar completant les diferents col·leccions, Gudiol l'establí bàsicament l'any 1902 amb la publicació del llibre *Nocions d'arqueologia sagrada catalana*. Aquest text va servir per establir el mètode precís d'estudi i d'ampliació de les col·leccions del Museu Episcopal, tant a partir de les tècniques artístiques com de la seva funció litúrgica. Gudiol va escriure el llibre solament quatre anys després de la seva incorporació al Museu com a conservador, és a dir que va ésser la seva prioritat científica com a museòleg. El contingut del text es basa en un discurs cronològic des de l'arqueologia i la protohistòria fins a l'art del Renaixement. És significatiu el fet que el guió es basa en les diferents etapes històriques representades a les col·leccions del Museu Episcopal des del seu inici. Des d'un bon començament la política de formació de les col·leccions d'art del Museu es va centrar bàsicament en l'art paleocristià, l'art romànic, l'art gòtic i l'art del Renaixement. Cal tenir present que en l'època que es formà el Museu l'art barroc encara era del tot present en el culte de la majoria de les esglésies del nostre país. En canvi l'art medieval, romànic i gòtic essencialment, es trobava majoritàriament abandonat o en desús dintre de les esglésies de casa nostra, per la qual cosa era més fàcil d'incorporar-lo al fons del Museu.

Una vegada establert el període cronològic en el qual es volia especialitzar el Museu es tractava de formar aquestes col·leccions amb un criteri al màxim de representatiu pel que

[fig. 2] Plantes de les sales del MEV al sobreclaustre de la Catedral i al Palau Episcopal (1891-1934)

fa a l'ús litúrgic i a la seva evolució estilística i cronològica. En les *Nocions d'arqueologia sagrada catalana* Gudiol descriu amb precisió aquests dos aspectes de les diferents arts decoratives: orfebreria, mobiliari litúrgic, ferro forjat, indumentària, etc. Són reveladors els capítols dedicats a l'evolució de la indumentària litúrgica del nostre país i la seva evolució al llarg dels temps (amits, albes, cíngols, maniples, estoles, dalmàtiques, casulles, capes, pal·lis, bàculs, pintes litúrgiques, corones sacerdotals, sandàlies litúrgiques, anells, pectorals...). Una vegada estudiada l'evolució de les arts del nostre país des d'un punt de vista litúrgic, solament es tractava d'anar ampliant les col·leccions del Museu a partir de la incorporació d'aquests objectes, tenint present també la seva evolució estilística. El mètode de la formació científica dels fons de la col·lecció quedava, doncs, establert.

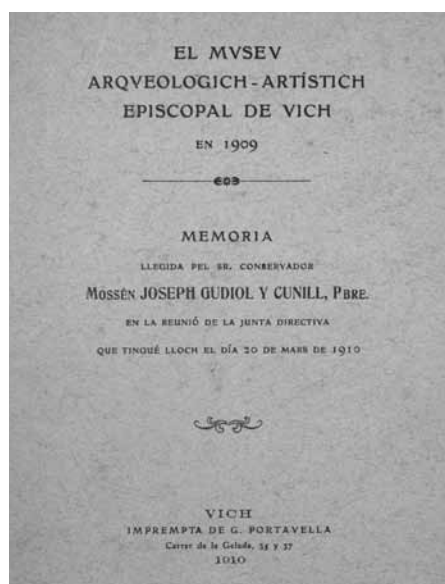
La publicació d'aquest text, considerat com el primer manual català d'arqueologia, va servir a més com a model per als altres museus diocesans que s'havien obert a Catalunya a l'hora de formar les seves pròpies col·leccions, especialment per als museus de Lleida i Solsona. A la vegada incorporava un apèndix en el qual es donaven nocions bàsiques de conservació preventiva de les obres. És en aquest doble sentit que va exercir una gran influència en la política museològica i museogràfica de Catalunya. A més d'ésser un referent de l'arqueologia i la història de l'art, en molts aspectes cal considerar-lo també com el primer manual de museologia del nostre país.

Un component igualment essencial de la política de formació de les col·leccions del Museu va ésser el que Gudiol definia com l'esperit regionalista que havia inspirat la formació del Museu Episcopal de Vic per part del bisbe Morgades. A la *Memòria* escrita el desembre de l'any 1916, que va obtenir el premi del primer Concurs de Museus organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans, Gudiol, després de més de vint anys d'estar dintre del Museu Episcopal, feia una reflexió general de la seva visió com a museòleg i de com entenia que havia d'ésser el paper que havia de tenir el Museu Episcopal en el conjunt dels museus de casa nostra. Després de descriure el contingut de les sales del Museu explicava quina havia estat la política d'adquisicions de les obres del Museu. En referència a les adquisicions deia: «sempre s'ha seguit el criteri de preferir les que tinguessen un valor dintre la litúrgia, seguit després les que podian referir-se al art y manera de ser dels catalans, estimant-se en aquest darrer punt ab major delit les que integran el Bisbat vigatà y sobre tot les de la Plana de Vic». És a dir, Gudiol establia unes prioritats molt ben delimitades a l'hora d'incorporar nous objectes al Museu. En primer lloc, fer unes col·leccions que il·lustrin la història de la litúrgia; en segon lloc, donar prioritat a una col·lecció d'arqueologia i art català; en tercer lloc, que procedixin de la diòcesi vigatana, i en darrer lloc, donar igualment prioritat absoluta als objectes procedents de la plana de Vic. Amb aquesta política de formació de les col·leccions es volia anar més enllà de les pròpies d'un museu diocesà, amb l'objectiu d'estendre's a l'àmbit de tot Catalunya. Aquell component regionalista de què parlava Gudiol en referir-se a Morgades, el deixava fixat clarament a la memòria anual abans esmentada: «Té també el Museu dels Bisbes de Vich la seva importància baix el

punt de vista nacional català, per quan constitueix una bella exposició de nostres antigues arts y indústries. La pintura, la escultura, orfèbreria y esmalteria, la metallisteria tan vària y sobretot la ferreria, les indústries del moble, del brodat, del teixit, del guadamacil, la vidrieria, la ceràmica, la bibliografia y la numismàtica peculiars de Catalunya tenen en el Museu interessants series d'exemplars que no pot pas desconèixer qui vulga estudiar les arts, els oficis, les institucions y usatges de la terra catalana».

Aquesta declaració de principis ha marcat clarament la història del Museu Episcopal de Vic des dels orígens fins als nostres dies. Tal com hem esmentat anteriorment, per analitzar la política museològica de formació de les seves col·leccions solament cal resseguir les memòries anuals del Museu que va escriure Gudiol, primer al setmanari *La Veu del Montserrat* i després publicades anualment des de l'any 1909 pel mateix Museu. Una vegada establert el mètode científic de la formació i l'estudi de les col·leccions del Museu, Gudiol va organitzar la gestió de la col·lecció com a conservador. Va obrir un llibre de registre de les entrades de les obres del Museu, va continuar donant un número d'inventari a totes les noves adquisicions. Gràcies a l'amistat que el va unir amb el fotògraf Adolf Mas, va dur a terme diverses sessions fotogràfiques de les instal·lacions del Museu, així com la documentació fotogràfica de gran part de les obres exposades. Finalment es va proposar editar la memòria anual del Museu que va publicar sistemàticament al llarg de tota la seva vida al capdavant del Museu Episcopal. Certament, la consulta d'aquesta documentació és fonamental per seguir el dia a dia de l'evolució museològica i museogràfica del Museu durant la seva etapa [fig. 3].

Les memòries anuals del Museu són un reflex de la distribució museogràfica de les sales del Museu i de les seves col·leccions. Pel que fa a l'ingrés de nous exemplars, generalment enumera primer de tot el nombre total d'exemplars que cada any han entrat dintre del Museu, tenint molt present la màxima establerta pel bisbe Morgades d'incorporar un mínim d'una nova obra cada dia. Generalment enumera primer els nous objectes incorporats a la secció d'arqueologia. Per seguir la formació de la col·lecció d'Empúries és rellevant la relació que va tenir amb l'escriptora Caterina Albert, a través de la qual

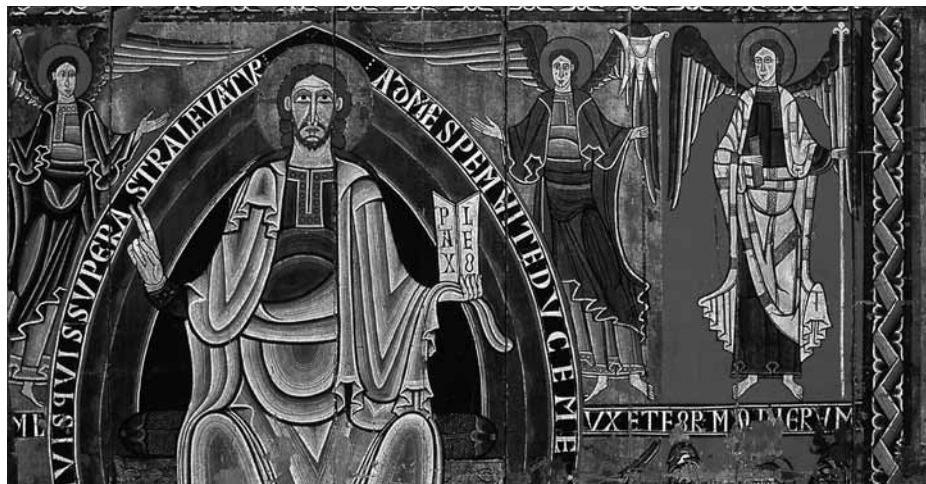
[fig. 3] Portada de la *Memòria* del Museu Episcopal de Vic de l'any 1909

[fig. 4] Sala 3 del MEV amb la col·lecció d'arqueologia ausetana l'any 1921

entraren nombrosos exemplars procedents d'aquest jaciment. Es pot veure també l'evolució del seu interès creixent per l'arqueologia d'Osona, que el portà a obrir una sala específica d'arqueologia ausetana l'any 1920 [fig. 4]. A les memòries s'enumeren a continuació les noves incorporacions referents a l'arqueologia cristiana. L'estudi de l'arqueologia sagrada catalana el va ocupar tota la seva vida. El seu text fonamental fou l'estudi sobre l'arqueologia litúrgica de la província eclesiàstica tarragonina.

Pel que fa a les col·leccions d'art, a les seves memòries anuals Gudiol començava enumerant les noves incorporacions de les seccions de pintura i després d'escultura. A tall d'exemple, l'any 1906 entrà al Museu la taula del Baldaquí de Ribes, una de les obres mestres de la pintura romànica catalana [fig. 5]. L'any 1910 entrà al Museu la taula de Jesús davant Pilat de Pere Serra. L'any 1913 entraren al Museu les tres taules del retaule de Ferrerons, de Jaume Cirera i Bernat des Puig. L'any 1914 entraren els cinc compartiments del retaule de Sant Andreu de Gurb de Lluís Borrassà. L'any 1926 entrà la predel·la amb la Mare de Déu i les vuit santes del Mestre d'Estamariu. A la memòria del Museu de l'any 1916 s'enumeren un total de 237 exemplars de pintura sobre taula. Aquesta col·lecció la va fer tenint molt present que hi quedés perfectament representada l'evolució de la pintura romànica i gòtica catalana des dels orígens, al segle XII, fins als seguidors de

[fig. 5] Baldaquí de Ribes, MEV 3884

Jaume Huguet. Pel que fa a la representació de l'evolució de la pintura gòtica hi són perfectament representats els principals mestres i deixebles de l'art català d'aquest període: Ferrer Bassa, Pere Serra, Lluís Borrassà, Bernat Martorell i Jaume Huguet. Per tal d'oferir un panorama complet de la pintura medieval catalana, les noves obres incorporades al fons del Museu de Vic es van anar a buscar més enllà dels límits del bisbat de Vic. És en aquest sentit que es diferencia clarament dels altres museus diocesans de Catalunya. Els estudis d'història de l'art català que va publicar mossèn Gudiol al llarg de la seva vida van estar directament relacionats, en gran mesura, amb la formació d'aquesta col·lecció. Com a historiador de l'art escriví primer el volum dedicat a la pintura gòtica catalana del segle XIV, titulat *Els trescentistes*, i a continuació es publicaren els seus estudis sobre la pintura romànica catalana.

Pel que fa a la col·lecció d'escultura, la qual s'exposava al Museu en sales separades de la de pintura, l'any 1916 Gudiol assenyalava que hi havia 200 obres. L'any 1911 el Museu va adquirir el conjunt escultòric del Davallament d'Erill la Vall, el qual havia estat descobert en desús dintre de l'església de Santa Eulàlia d'Erill pel mateix Gudiol juntament amb Josep Puig i Cadafalch, quan van dur a terme l'expedició al Pirineu català l'any 1907. Per bé que no és una col·lecció tan representativa com ho és la col·lecció de pintura, cal no oblidar que a més del retaule d'alabastre de Ramon Saulet, al Museu hi ha diverses obres mestres de l'escultura medieval catalana. Cal destacar el Davallament d'Erill la Vall, abans esmentat, o la Mare de Déu gòtica del segle XIV procedent de Boixadors [fig. 6].

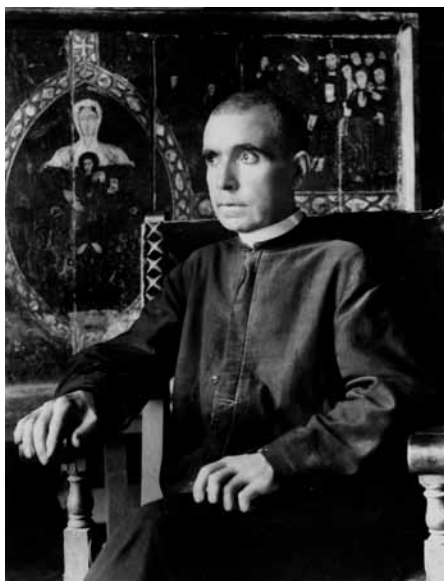

[fig. 6] Sales 10 i 11 del MEV amb el grup del Davallament d'Erill la Vall l'any 1921

Les noves incorporacions de les arts decoratives Gudiol les enumera a les memòries anuals en funció de les diferents seccions del Museu. La metal·listeria, on destaquen les col·leccions d'orfebreria i ferro forjat, s'incrementa notablement al llarg d'aquests anys. L'any 1916 hi havia una col·lecció de 80 creus així com 36 encensers, molts d'ells d'època romànica, la qual es considera avui dia com la col·lecció més completa d'encensers romànics de Catalunya. La col·lecció de teixit i indumentària litúrgica va créixer també d'una manera constant al llarg de tots els anys, per bé que la col·lecció essencial del Museu amb el «Drap de les Bruixes» i els frontals d'altar brodats de Sant Joan de les Abadesses van entrar al Museu en el moment de la seva fundació. De la mateixa manera va fer créixer molt les col·leccions de mobiliari, ceràmica, vidre, etc. Col·leccionistes d'art com Antoni Amatller, Lluís Plandiura, Oleguer Junyent, etc., a part dels benefactors del Museu de la ciutat de Vic, són citats nombroses vegades a les memòries anuals com a persones que

[fig. 7] Marià Picó, *Jacint Verdaguer a la font del Desmai*, 1870. MEV 8252

[fig. 8] Mossèn Gudiol al Museu Episcopal de Vic davant del frontal d'Espinelves

van donar objectes al Museu. Paral·lelament, va escriure el petit manual sobre el mobiliari litúrgic en el qual estudiava molts dels exemplars del Museu. Aquest treball de col·leccionista i investigador de la col·lecció també el va dur a terme en la secció bibliogràfica del Museu, que ocupava la sala 14, de la qual va publicar el corresponent catàleg.

El Museu Episcopal en època de mossèn Gudiol també va tenir, des d'un bon començament, un apartat dedicat a recollir una sèrie de records de personatges relacionats amb la vida religiosa de la diòcesi. Hi ha objectes relacionats amb sant Miquel dels Sants, Jaume Balmes, el poeta Jacint Verdaguer, i amb els anys s'hi afegiren records del bisbe Morgades i del bisbe Torras i Bages. També és significativa la donació que Maria Fois de Picó va fer l'any 1929 del conegut retrat de Jacint Verdaguer pintat per Marià Picó. Gudiol sempre va tenir present el record d'aquests personatges, molts d'ells relacionats directament amb la història del Museu. La incorporació d'aquest retrat de Jacint Verdaguer representat a la font del Desmai il·lustra perfectament la història de la formació del Museu Episcopal i la seva relació amb la Renaixença catalana [fig. 7].

En definitiva, l'activitat com a museòleg de Gudiol al capdavant del Museu va estar marcada per l'acompliment del projecte fundacional establert pel bisbe Morgades l'any 1889, quan va definir les bases oficials de la creació del Museu Episcopal. Morgades va deixar escrit que la triple funció bàsica del Museu hauria d'ésser la de col·leccionar, conservar

i exhibir els objectes. Amb aquest mateix ordre de prioritats va actuar Gudiol al llarg de la seva vida professional. El seu objectiu prioritari va ésser l'increment constant de les col·leccions del Museu. A la conservació i l'exhibició hi va afegir l'estudi, la investigació i la publicació dels seus fons. Una lliçó de museologia que avui dia és del tot vigent per als professionals del món dels museus d'art i arqueologia de casa nostra [fig. 8].

NOTES

*Director

Museu d'Art de Girona

Pujada de la Catedral, 12

17004 Girona

jmtrullen@gencat.cat